

Erenda Lyange Nyove

Ngapi vanonagona
nava vhura kurwanesa
COVID-19!

IASC
Inter-Agency Standing Committee

Eturokumwe lyobuke “Ependa lyange Nyove”

Ezi buke poroyeka ezi vatulisa po woruha rombunga za Inter-Agency Standing Committee Reference Group on Mental Health and Psychosocial Support in Emergency Settings (IASC MHPSS RG). Poroyeka ezi kwa zi kwatesa ko wontambo zozuni, zopamukunda nezi zopasirongo kukwama kovadivi yuma wovahameni mo wo IASC MHPSS RG, kugwederera kovakorona, vafilisinka, varongi novanonagona moyirongo 104. Ekonakono lyopahauzuni kwa li gavera momaraka aga gana kukwama ko: RuArabika, Ruingilisa, Rultali, RuFrench noRuSpanish nositambo sokudiva ukanguki wovasesugona wopaurivu kumwe nonompumbwe dawo mosiruwo esi so COVID-19. Muzumo goyiparatjangwa ogu gwa hepa matarururo kuditira mesanseko eli kwa li tulisa po kuruganesa yitundwamo yekonakono eli. Buke ezi kwa zi hanesa kuditira momasimwititi kovanona moyirongo yokulisiga-siga eyi za guma COVID-19. Yitundwamo kutundilira kovanona, vakurona nokovafilisinka yipo nye va yi ruganesere mokutarurura nokutungurura esanseko eli.

Sivarо sokupitakana 1700 sovanona, vakurona, vafilisinka novarongi wokutundilira yiha youzuni mudima kwa gusire yiruwo yawo mokuzogera nose kuhamena omu vana kuparuka nouvera wo COVID-19. Tatу gava rupandu kovanona, vakurona vawo, vafilisinka novarongi kweyi twa mana makonakono getu yimo tupu nokugava mulyo kesanseko eli. Esanseko eli kwa li tambesera vanonagona ntani hena vene vanonagona va li tulisa po mwaza uzuni.

Wompongasano zo IASC MHPSS RG kuna kupandura onane Helen Patuck kweyi va tjanga muzaro gesanseko eli kumwe nokufwaturura buke ezi pafano.

©IASC, 2020. Buke ezi kwa zi tulisa po kuditira ko “Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 IGO license (CC BY-NC-SA 3.0 IGO; <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/igo/>)”. Kuditira monovetapulisiro dombapira ezi, kuvhura ku zi vhukisa, kuzinduruka kumwe nokuziruganesa moyirugana eyi ya hana asi yopangeseфа ntani wa hepa kunomena asi yirugana yobuke ezi ono yi mbangiparere mouhunga.

Buke ezi kwa zi nduruka komugolikadi Natalie Reino; murongi goponkurusure zaNamibia moRundu nomurongwamitili Kasera Johannes.

Etwaromo

"Ependa lyange Nyove" buke ezi va tjangera vanona wouzuni mudima ava wa guma uvera wo COVID-19.

"Ependa lyange Nyove" za hepa kuzi resa komukurona, mufilisinka ndi murongi nzega nomunona ndi kambungagona kovanona. Kapi vana kuyipamperekeda asi vanonagona va zi rese velike pwahana ekwatesoko lyomukurona, mufilisinka ndi murongi. Evyukisogwedereroko eli vana kutumbura asi Yirugana yoMapenda ngava li pwagesa konyima zosiruwo mokugava mbatero zetarururo yiparatjangwa ya kundama kouvera wo COVID-19, kuvatera vanonagona va funde malizuvho gawo kumwe noyiviyaukagwederero ko yovanonagona kuhamena buke ezi.

Manduruko

Mbungavateli zene ngazi pitisira enduruko lyoArabika, RuChina, RuFrench, RuRussia noRuSpanish. Gwanekera nombungavateli IASC kombatero zoukanguki zopauruvi (MHPSS) (mhpss.refgroup@gmail.com) mokupitisira manduruko momaraka nagopeke. Marunduruko nagenye ngava ga tura kombungavateli zo IASC.

Nsene o rugana enduruko ndi etarururo ndi sirugana esi, didilika asi:

- Kapi vana kupulisire o gwederere ko mbandi zanyamoge ndi zavava vana kukukwafa kuhamena makwateso ko goyimaliwa kobuke ezi.
- Mevango lyokutarurura (ni.a. matjindjo gonontanto ndi mafano), eruganeso lyombandi zo IASC kapi lya pulisirwa. Mokuruganesa sirugana esi, pwaha kara si magano asi IASC ana gava epulisiro kwa nkenye mbongarero, sretwapo ndi eruganeno.
- Wa hepa kutjangesa erunduruko lyoge ndi etarururo kuditira mombapira zokulifana za Creative Commons. Ano CC BY-NC-SA 4.0 ndi 3.0 yizo va horowora. Ogu yigo muzaro gonombapirapulisiro edi da li za: <https://creativecommons.org/share-your-work/licensing-considerations/compatible-licenses>
- Wa hepa kutura ko eli erondoro lina kukwama ko merakanduruko: enduruko eli kapi vali tulisa po wo IASC ntani wo IASC kapi va kara nosinka soyikaramo ndi enduruko lyopausili lyobuke ezi. Buke zEpenda Lyange Nyove zemeraka lyoRuingilisa: Ngapi vanonagona nava rwanesa uvera woCOVID-19 wombapirapulisiro: CC BY- NC-SA 3.0 IGO ngazi kara buke ezi za hepwa ntani endurukokundameno."

Ozina va Sara yiwo ependa lyendi, morwa awo zinya gomuwa ntani mukonakoni gomunene mouzuni. Nye nampili ngoso, ozina va Sara kapi vana kugwana uhaku wouvera woCorona.

"Ngapi omu wa fana uvera wo Corona?" Sara yimo ga pulire ozina.

Ozina kwa limbwilire asi, "uvera wo Corona kwa kara kambumburu kukanunu aka atu pili kumona". "Ako kulihana kuditira mokukohora ntani nsene kuna kuwetjumwisa kovantu ava vana kuvera ndi nsene tava kwata vantu ndi yininke eyi yina kara pepi nawo. Vantu ava va kara nokambumburu aka kuligwanekera noudigu wokuhesera, kukohora ntani upyu kuronda."

Sara simpe kwa pulire hena asi, "Nani ose ngesi nokukarwanesasi morwa nokuka monasi?"

Ozina kwa limbwilire asi, "Ose kuvhura kukarwanesa." "Yiyo nina harere asi o kare mepopero Sara. Kambumburu aka kukwata vantu wovanzi ntani nkenye ogu simpe kuvhura kutuvatera mokukarwanesa. Vanonagona nawo kuvhura kuvatera. Va hepa kulikunga yipo va popere vantu navenye. Na hara o kare ependa lyange."

Ngura-ngura zina Sara kwa rere pombete, nye kali ga li zuvhire ngwendi asi age ependa. Ta kara neguwo. Kwa here ngano a ze kosure, nye sure zawo kwa pete. Kwa here kumona vakaume zendu, nye kali ya pulisilirwe posiruwo sina. Sara kwa here uvera wo Corona u hageke kutjilisa uzuni wendi.

"Mapenda kwa kara nononkondo dokupitakanena, tali tantere mwene, ta pata menho gendi yipo a rare. "yisinke na kara nayo?"

Nokaruwosi ezwi lyenunu tali wowota edina lyendi momundema.

"Yilye ogu ana kara oko?" Sara ta wowota.

"Yisinke ono hepa yipo o kare ependa Sara?" ezwi kwa pulire.

Sara kwa uyungire asi "Na hepa nkedi ezi nani vhura kutantera vanona wouzuni mudima asi ngapi omu nava vhura kulikunga vene yip ova vhure simpe hena kukunga vantu navenye wokulikarera."

"Ezwi tali mupura hena asi yisinke nye ono hara ame ni kare?

"Na hepa sininke esi nasi vhura kutuka...
Sininke esi sa kara nezwi lyenene... ntani sininke esi nasi vhura kuvatera!"

Nehesangano, sininke sosiwa tasi tundilire mosite sokakwedi...

"Nyove yilye?" Sara ta hensangana.

"Nyame Ario," tali tumbura.

Sara kwa uyungire asi, "simpe kapi na mona Ario rumwe ame."

Ario kwa limbwilire asi, "yipo na kara paapa. Ame kwa tundilira komutjima goge."

Sara kwa uyungire asi, "Nsene ni kara nove tani tantere vanona navenye mouzuni kuhamena uvera woCorona!" "Ame kuvhura nye kukara ependa! Ndindira si tanko Ario, nye ya pulisirwa kugendagura noCorona?"

Ario kwa limbwilire asi, "ntudi name tupu makura." "Kwato eyi nayi vhura kukugwana nsene tu kara kumwe."

Sara ta rondo pomugongo gwa Ario makura tava katuka kumwe kuditira
pekende lyomonzugo zendi zokurara va ze mekurundema meguru. Awo kwa
tukire va vyuke konombungururu kumwe nokuka morora kakwedi.

Apa lya sire ezuva, tava ka tembera momburundu zongwa konondungu dalyo omu va danenene vanonagona. Vanonagona tava lihaverere noruhafu kumwe nokuzerura mawoko gawo va morore Sara na Ario.

"Tuna mu tambura, nyame Salem!" mumatigona gumwe ta lili. "Yisinke muna ku ya rugana ko oku? Mbili, kapi natu vhura kulikara none pepi, morwa twa hepa kulikara none ure nometa zimwe!"

Sara kwa limbwilire asi, "Yiyo tuna wizire!" "ame nyame Sara, ogu yige Ario. Mwa yi diva asi vanonagona nawo kuvhura kukunga vamusinda vawo, vakaume, vakurona ntani vazinyakurwawo kouvera woCorona? Natuvenye twa hepa ku..."

Salem kwa uyungire oku ta menya-menya asi, "Twa hepa kukuhwa mawoko getu nomema nomfewa!" Sara ta limburura asi va yi diva.

Twa hepa kukohwera momarukokona getu nsene ose tatu vere ntani nokukwatasi vantu momake nsene tatu li morora. Twa hepa kukambadara kukara monda, nye ose kwa tunga monkurumbara zompato unene... kapisi nkenye gumwe kuna kukara membo."

Ario kwa uyungire asi, "Nampo na hepa kuvatera kombinga zoyo, "Kapi nava ka mona kambumburu koCorona, nye ame tava mono nge! Ronda, nye nakanderere hingira konombinga domavava gange nagenye Morwa ago kwa li napuka nometa zimwe pokatji kago!"

Ario kwa tukire meguru
kumwe naSalem naSara ava
va hingilire komavava gendi
nagenye. Age kwa tukire
a tavakane monkurumbara
ntani ta tameke kukumba
nokudimba! Salem kwa
zgilire vanonagona ava va
kere monompangwanzira:

"Ka tantereni makorogeni
asi ose tuna kara mepopero
nsene tu kara monda! Ose
tatu li pakere mbili nyamwetu
na nyamwetu nsene tu kara
membo!"

Vantu kwa hefe kukwama
kweyi va mwene. Awo
kwa morwere ntani kwa
yi kwatesere ko mokuza
mononzugo dawo.

Ario kwa tukire keguru – guru. Ano Salem kwa zigilire moruhafo. Meguru mwina ndira ta zi ka teremba zi va pite makura vaperami mo tava va tara nomfumwa.

Salem kwa uyungire asi, vantu va hepa kuhageka kutura marugendo ntaantani nampili posiruwo esi tupu."

"Kuna kupata nomururani mwaza uzuni ntani twa hepa kukara kooku twa kara kumwe novantu ava twa hara."

Sara kwa uyungire asi, "Yininke yoyinzi kuna kumoneka ngwendi yina litjindji."

"Poyeruwo yimwe ame kuna kutukukisange."

Ario kwa limbwilire Sara asi, "kuvhura yirete utjurwe nomapiyagano apa yina kulitjindja yininke." "Nsene tani zuvhu woma, ame kuhesera kuliwora kumwe nokuhesera mundiro!"

Ario ta pwagesa ege lyenene!
"Ngapi omu no hengetera nsene ove noutjurwe ono kara?" Ario tava pura.

Sara kwa uyungire asi, "ame kwa hara kugazara muntu ogu a ninkisa nge nili zuvhe asi ame mepopero nina kara."

Salem kwa limbwilire asi, " namesi ngosikwawo, ame kugazara vantu navenye ava ava ninkisa nge nilizuvhe asi nina kara mepopero, ngwendi vazinyakurwa vange. "kuna kuvarongora nina kuva rongora. Kapi tani va hamberere unene hena mokuvapamata nomake gange morwa kuvhura ni va pe uvera woCorona. Ose kuva tarera po nkenye sikondovike, nye kapisi ngesi morwa twa hepa kuvapopera."

"Kuvhura ova toonene ngodi?" Sara ta pura kaume kendi.

Salem kwa limbwilire asi, "inh!" "Awo kutoonena nge nkenye ezuva ntani ame kuva tantera nayinye eyi tuna kurugana membo. Kuninkisa nge ni li zuvhe hansa ntani nawo hena kuva ninkisa vali zuvhe nawa."

Ario kwa uyungire asi, "Kapi na ku mona po udigu pokurongora vantu ava twa hara ava tuna kupira kumona posiruwo esi. "Ayo kulikida asi ose kuwapakera mbili. Kuvhura yi kuninkise o lizuvhe nawa nsene o gwanekera nomapenda makweneni?"

"Inh!" Sara na Salem tava ziguruka kulimburura.

"Nawa ngoso, kaume zange Sasha kwa kara nononkurunkondo, Ario ta limburura. Ya tu ya zeni!"

Makura tava tukire kontunda zevhu kumwe noku ya tembera pokamukundagona kukanu. Munonagona gomukadona kwa mu gwene ponze age kuna kutora nombya. Apa ga mwene Ario novanonagona vana hingire komavava ga Ario, ta zoro.

"Ario!" yimo ngoso ga takumine. "Twa hepa kulinapuka nometa zimwe makura ni ku zugumine ehamberero! Yisinke muna ku ya rugana ko oku namuvenye?"

"Ame kuna zuvhu ehamberero lyoge apa ono yi tantere nge Sasha," yimo ga limbwilire Ario. "Na yi hara sili omu tuna kuruganesa nonkango mokulikida asi ose kulipakera mbili kumwe noyirugana. Kani hara vakaume zange va lironge kuhamena nonkurunkondo doge."

"Dipi dopo nonkurunkondo dange?" Sasha ta pura.

Ario kwa limbwilire asi, "Kutundilira apa ga vera gumwe gekoro lyeni, ove kuna kukara membo mokuninkisira asi kapi ono kuhanesa uvera woCorona kovantu nkenye."

"Inh, otate vange, awo kuna kukara monkondwa zaho zokurara dogoro paapa ngava li zuvha nawa." Sasha yimo ga limbwilire.

"Nye kapi yina kara yoyidona unene! Ose kudana maudano, kutereka, kukara mosipata kumwe nokulya kumwe. Vakuruvange wovamati name kukwata nompadi detu ose tu dane. Ose kuresa nobuke ntani ame kutwikira kulironga morwa poyiruwo yimwe ame kurongora sure. Kukara membo kwa monekere sininke sosidona pomuhowo, nye ngesi kuna kumoneka asi patupu udigu hena."

"Oyo kapsi ureru nkenye apa Sasha. Ario ta limburura.

"Ove kuna kugwana nonzira edi nadi kuzuvhisa mbili kumwe nokulikwatakana novaharwa woge membo. Oyo yina ninkisa nge o kare ependa lyange!"

Salem kwa pulire asi, "Nye ove kurwana tupu nava vekoro lyoge?"

Sasha kwa limbwilire asi, "ose kurwana tupu poyiruwo yimwe." Twa hepa kunomena asi kapi tuna kara momupipi kumwe nokukara nelizuvhasano lyokupitakanena ntani kumwe negenderero lyokugava mbili. Olyo kuna kara ekurunkondo, morwa kutuninkisa nyamwetu novantu wokulikarera va li zuvhe mbili. Simpe na hepa siruwo sasinunu sokukara nyamelike. Ame kwa hara kudana nokudimba pwa nyamwangel! Ntani poyiruwo yimwe kuvhura ni toonene vakaume zange...

Sara kwa pulire Ario asi "Ngapi nye nayi kara kovantu ava va kara ure nomambo ndi kapi va kara nembo?"

"Olyo epuro lyewa Sara yimo ga limbwilire Ario.

"Tu ze tu ka gwane uzero."

Makura tava li rekere na Sasha kumwe nokutuka
va ka ze. Mpepo ta zi genye apa vaka temberere
posirudi esi va kundurukida nefuta.

Oko tava ka mona kamba za zura vantu.

Munonagona gumwe gomukadona tava mono makura ta zerura kuwoko kwedi ava morwere koure.

"Moroka Ario, ame nina hafa mokumona hena!" ta zigire. "Ose kuna kukambadara kukara ure nometa zimwe, tani uyunga nove ame konili oku. Nye na hara kugwanekera novakaume zoge! Edina lyange nyame Leila."

"Moroka Leila! Ame nyame Sara, ogu yige Salem. Sara ta limburura. "Kuna kuzuvhika ngwendi kuna kulipopera nyamoge yipo o pire kugwana uvera woCorona. Yisinke ono kurugana yimwe hena?"

"Ose kuna ku kuhwa mawoko getu nomfewa nomema!" Leila yimo ga limbwilire.

Salem kwa mu pulire hena asi "Nove kukohwera morukokona roge?"

"Kuvhura o tu likide omu o yi rugana?" Leila ta limburura. Salem makura yipo gava likidire. "Natuvenyе kuna kuhetekera ko mokukara mapenda, nye nina kara noutjirwe noyininke yimwe, yimo ga uyungire Leila. Kuvhura ni yi uyunge nove? Kani zuvhire asi muntu gumwe kau mu gwene uvera makura yiyo nina kara noutjirwe. Ngoso usili vantu kuvhura kufa kouvera woCorona?"

Ario kwa heserere unene kumwe nokuhingilisa nyima zendi zonene unene.

"Inh, mapendagona, kapi ayi horauka," yimo ga limbwilire Ario. "Vantu vamwe kapi ava vere nampili kanunu, nye vanту vamwe kuvhura va vere unene ntani vamwe kuvhura kufa. Yiyo yina karere asi natuvenye twa hepa kunomena unene vakurupe ntani nava va kara nomauvera peke, morwa awo kuvhura kuvera unene. Poyiruwo yimwe nsene kuna kulizuvha utjirwe wounene, ndi ngwendi kapi ono kara mepopero, kuvatera mokugazara uvando wouwa momagano getu. Ono hara kuyiheteka name?"

Navenye kwa limbwilire asi, inh makura Ario ta pura vanonagona va ferere kumwe nokugazara uvando wouwa.

Ario kwa uyungire asi, "Demenena kosiruwo simwe esi wa zuvhire asi ono kara mepopero".

Ario kwava pulire eyi va mwene, eyi va zuvhire ntani eyi va fumbwilire mevangopopero lyawo. Kwava pulire hena asi nsene kweli muntu ogu gava za konomutjima ogu nava vhura kuzigidira momavangopopero gawo ntani yisinke nava vhura kuka simwitira kumwe nage.

Ario kwa uyungire asi "Ove kuvhura nye ku za kevango popero lyoge nkenye apa nsene ono kara meguwo. "Eli yilyo ekurunkondo lyoge ntani kuvhura simpe oyi hanesere movakaume zoge nemekoro lyoge. Ntani diworoka asi ame kukupakera sinka ntani vantu wovanzi hena. Eyi nayo ngayi kuvatera."

Leila kwa uyungire asi, "Ose kuvhura kulipakerambil nyamwetu na nyamwetu."

"Mouhunga ono kara, Leila," yimo ga limbwilire Ario. "Ose kuvhura tulipakere mbili nyamwetu na nyamwetu nkenye oku tuna kara. Ono hara kugenda nose morugendo rwetu rokuhulilira?"

Leila kwa tokwere kugenda kumwe no Ario na kaume zendi gomupe. Sara kwa hefe asi Leila ana likwatakana nawo, morwa ga divire asi poyiruwo yimwe twa hepa kulizakagura nyamwetu na nyamwetu. Awo kwa tukire kwa hana ezogerero, kwa hara ezahuro lyononkango , nye Leila ga divire asi vakaume zendi wovape kwa mu fililire sinka sili unene.

Kanunu- kanunu nondundu deundu tadi moneka makura Ario ta tembere modoropagona. Vanonagona wovasesu kwa danenene konontere dosidiva.

"Ario!" gumwe gwawo ta zigire oku tamu morora newoko.

"Moroka, Kim," yimo ga uyungire Ario. "Kani hara namuvenye mu gwanekere novakaume vange vamwe ava va gwene uvera woCorona nye ngesi va veruka."

"Ngapi omu mwa zuvhire?" yimo ga pulire ngoso Salem.

Kim kwa limbwilire asi "Ame kwa kohwere ntani kwa zuvhire upyu unene poyiruwo yimwe. Ntani kwa zuvhire eroroko unene ntani kapi na here kudanauka mazuva gomasesu." Ame ngani rara unene, nye ekoro lyange kwa fililire nge sinka. Vakurona vetu vamwe novazinyakuruvetu ngava zi kosipangero. Vanesa novandokotora kwava nyanyukilire unene ntani vantu womomukunda kwa tu vaterere membo. Konyima zoyivike yosisesu tatu li zuvhu nawa hena."

Gumwe govanonagona kwa uyungire asi "Ame kaume za Kim." "Nampili ngomu Kim ga gwene uvera woCorona kapi twa hageka elikwatakano lyetu lyokukara vakaume, nampili ngomu ngani pilire kumumona. Kapi na hagekere kumufira sinka ntani tuna hafa asi tatu dana kumwe hena!"

Ario uyungire asi "Poyiruwo yimwe sininke somulyo esi natu vhura kurugana ngovakaume seesi sokuli popera nyamwetu na nyamwetu. " Nampili kuna kutanta asi twa hepa kulikara ure siruwo songandi."

Leila kwa uyungire asi "Ose kuvhura ku yi li ruganena eyi yininke nyamwetu na nyamwetu."

Salem kwa uyungire asi "Ntani ezuva limwe ngatu vhura simpe hena kudana kumwe nokutengura kosure moomu twa kere."

Siruwo sokuza kembo kwa sikire ntani siruwo sa Sara sokulirekera novakaume zendi wova pe. Awo kwa li tumbwidilire asi kapi ngava divara rugendo rwavo kumwe.

Sara kwa lizuvhire ruguwo asi kuvhura va pire kulimona kumwe novakwawo siruwo sosire unene, nye ga li zuvhire hansa apa ga diworokere eyi ga uyungire kaume za Kim. Morwa yezi kapi ono kumona vantu kapi yina kutanta asi wa hepa kuhageka kuva hara.

Ario taka va pitayika navenye
komambo gawo kumwe
nokundindira Sara a gwire
monompofu komeho a ze.

Sara kwa pulire asi "Kuvhura tu yi
rugane hena yokulifana mungura?"

"Ani hawe Sara, siruwo sage
ngesi sina siki sokukara nekoro
lyoge." Yimo ga mu limbwilire
Ario. "Diworoka esanseko lyetu.
Ove kuvhura kupopera ava wa
hara mokulikuhwa komawoko
ntani mokukara membo. Ame
kapsi ure na kara. Nkenye apa
kuvhura kukara name nsene to zi
mevangopopero lyoge.

"ove ependa lyange," ta mu
wowotere.

"Nove ependa lyange Sara. Ove
ependa lyovantu navenye ava va
ku hara. Yimo ga uyungire Ario.

Sara ta gwire monompofu makura apa ga pindukire ezuva lyokukwama ko Ario age ga za. Age kwa zire mevangopopero lyendi yipo a ka uyunge nendi, tava faneke nayinye eyi va mwene kumwe nokulirongera ko korugendo rwawo. Ta dukire kozina neyi ga fanekere kumwe nokukava tantera mbudi.

Sara kwa uyungire asi "Ose kuvhura kuvatera vantu navenye yipo va kare mepopero yina." Ame kuna ka li gwanekera nomapenda gomanzi morugenda rwange!"

Ozina kwa limbwilire asi "mouhunga ono kara Sara!" "Mapenda manzi gana kupopera vantu kouvera woCorona, ngwendi vandokotora nononesa. Nye ono diworokesa nge asi natuvenye kuvhura kukara mapenda ezuva nalinye ntani ependa lyange lyenene nyove."

